

PREZENT

- Present označava radnju koja se vrši naporedo sa vremenom kada se o njoj govori - sa sadašnjošću.

Primjeri:

Osjećate li kako povjetarac piri.

Kiša rashlađuje radnike i zelena polja.

To je **indikativno značenje prezenta**. U indikativnom značenju za označavanje radnji koje se vrše u vremenu govorenja upotrebljavaju se samo glagoli nesvršenog vida.

- Presentom glagola svršenog i nesvršenog vida iznose se radnje koje su se vršile u prošlosti ili budućnosti naporedo sa prošlim i budućim radnjama.

Primjeri:

Najzad jekne prvi zvuk.

Crnogorac vadi gusle i počinje ih podešavati.

Tada neko podvikne na njega.

Sjutra idemo u bioskop. Čim stignemo javiću ti se.

To je upotreba prezenta **u relativu**. U njemu se upotrebljavaju glagoli oba vida: svršenog i nesvršenog. U prezentu za budućnost za razliku od prezenta za prošlost, rjeđa je upotreba glagola svršenog vida, koji će se upotrijebiti samo u prezentu sa vrijednošću Futura II (*Kad stignem, pisaću* = *Kad budem stigao, pisaću*).

- Ukoliko se prezentom ne iznose radnje koje su se stvarno vršile ili će se stvarno desiti, već samo radnje koje se namjeravaju ili žele vršiti, odnosno radnje za koje govorno lice pretpostavlja da se vrši ili je spremno, gotovo na njihovo vršenje ili izvršenje, tada govorimo o **modalnim značenjima prezenta**.

Primjeri:

Hajd', Ilija, dvoru bijelome, a ja idem mome vinogradu.

Ako zapnem strijele moje, ustrijeliću tebe, Janko.

- Present se upotrebljava i za označavanje stalnih radnji, koje su se vršile stalno, ili se ponavljaju po nekom redu ili običaju.

Primjeri:

Sava se uliva u Dunav.

Ona lijepo pjeva.

Sunce izlazi na istoku.

Poslije zime dolazi proljeće.

Ovakvom upotrebom prezenta označava se stalno vršenje radnje kao osobina ili stanje bića ili predmeta, pa se stoga i naziva **kvalifikativni prezent**.

- Sličan kvalifikativnom je i **gnomski (poslovički) prezent**. On znači da ono što se njime kazuje ne važi samo za sadašnjost već i za prošlost i budućnost.

Primjeri:

Kome zakon leži u topuzu, tragovi mu smrde nečovještvom.

Jedna lasta ne čini proljeće.

U kvalifikativnom i gnomskom prezentu stiču se **i indikativno, i relativno, i modalno značenje**.

- Present se često upotrebljava s veznikom *da* naporedo sa infinitivom u službi dopune glagolima i izrazima nepotpunog značenja.

Primjeri:

On zna da piše. On zna pisati.

Mogao je ranije da dođe. Mogao je ranije doći.

On počeo da trči. On počeo trčati.

- Ukoliko je rečenica bezličnog karaktera, onda se naporedo sa infinitivom uz prezent i veznik *da* upotrebljava i rječica *se*.

Primjeri:

Treba raditi. Treba da se radi.

Valja imati na umu. Valja da se ima na umu.

PERFEKAT

- Perfekat je glagolski oblik koji znači da se glagolska radnja vršila ili izvršila u prošlosti prije vremena govorenja govornog lica (sadašnjost).

Primjeri:

Pročitao sam ovu knjigu.

Radili ste dosta pa se sad odmorite.

Između vremena govorenja i prošle radnje nema nikakvog momenta - radnja se veže neposredno za sadašnjost i to je **indikativna upotreba perfekta**.

- Perfektom se označavaju i posredne prošle radnje. Dakle, njime se označavaju radnje koje su se vršile u prošlosti prije neke druge radnje.

Primjeri:

Pričao mi je da ju je ostavio u ratnom Beogradu.

Reče mi da je pročitao tu knjigu.

Ovo je **upotreba perfekta u sintaksičkom relativu**.

- Perfekat se upotrebljava za označavanje još nerealizovanih radnji koje se mogu vršiti ili izvršiti pri određenim uslovima, za koje se pretpostavlja da će se vršiti ili je, pak, govorno lice uvjereno u njihovo izvršenje.

Primjeri:

Ako snijeg ne prestane, nastradali smo.

Stani, lupežu, nijesi utekao.

Da sam učio, položio bih ispit.

Radnje označene perfektom su još nerealizovane, i to je **njihova modalna upotreba**.

- Perfekat se upotrebljava i **kvalifikativno** da označi stanje koje je nastalo u prošlosti i tako ostalo označavajući time stalnu (trajnu) osobinu.

Primjeri:

Put je vodio kroz gustu šumu.

Polje se prostiralo u nedogled.

Sela su se rasula po ravnicima.

- Perfekat se upotrebljava i u **gnomama** (poslovicama).

Primjeri:

Brada narasla, a pamet ne donijela.

Nijesu vuci jeli po preporuci.

- U svim ovim značenjima upotrebljava se i perfekat bez pomoćnog glagola.

Primjeri:

Cigarete dogorjele. I zahladnilo. Stigli neki da nas traže.

FUTUR I

- Futur I označava radnju koja će se vršiti ili izvršiti poslije vremena govorenja govornog lica.

Primjeri:

Sjutra ćeš dobiti povišicu koju sam ti obećao.

Uradićemo po Vašoj preporuci.

Podnijecu molbu i pitaću ih za taj posao.

To je njegovo **osnovno značenje**.

- Futur I se upotrebljava i u **sintaksičkom relativu** za označavanje radnji koje su se vršile u prošlosti poslije neke prošle radnje ili koje će se vršiti u budućnosti poslije neke buduće radnje.

Prije nego će napisati to pismo, posavjetovaće se sa viđenijim ljudima.

Sagradiću veliku, bijelu zgradu u kojoj će živjeti mnoštvo stanara.

- Futur I se češće od drugih vremenskih glagolskih oblika upotrebljava **modalno** za označavanje još nerealizovanih radnji. Njime se izražavaju modusi:
 - ✓ **namjera**: *Ponese sa sobom lance kojima će ih vezati.*
 - ✓ **želja i zapovijest**: *Donijećeti mi duvana.*
 - ✓ **vjerovatnoća**: *Biće da je došao.*
 - ✓ **moгуćnost**: *Kako ću to uraditi kad su mi ruke vezane.*
 - ✓ **uslov**: *Ako ćete se žrtvovati, to možete učiniti.*
 - ✓ **neminovnost**: *Pa otiđe u klisuru tvrdu kud će proći Grčiću Manojlo.*
- Oblikom futura I pomoćnog glagola biti i radnog glagolskog pridjeva iskazuju se **pretpostavke** o vršenoj ili izvršenoj radnji.

Primjeri:

Nije došao, biće se razbolio.

Biće pala kiša.

- Futurom I se iznose radnje koje se vrše po nekoj navici ili običaju, označavajući time osobinu (**kvalifikaciju**) pojma kome se ta radnja pripisuje.

Primjeri:

On je takav čovjek; ujutru će ustati, nešto će prezalogajiti, obući se i izaći iz stana.

Znala sam da će ponovo sjesti na tu stolicu, pojesti kašu i da ću ga vidjeti kako odlazi.

- Futur I se upotrebljava i u **gnomama** (poslovicama).

Primjer:

Ko prst da, i ruku će dati.